

The Deal Breaker

Refuah Shelema Eliyahu Ben Berta

By his friends

TOPIC DISCUSSION

When one made a deal and discussed a condition but did not stipulate it in the contract, must it be met?

For example: someone was selling his house with the intent to buy another house, he found a buyer for his house and the house he was purchasing fell through.

Can he demand his original house back?

Case 1:

ב'ר'נ'י' ב' עיר ונמצא בן כרך' (ג) ישיבת
כרכים קשה שהכרך הוא מקום שווקים
והיוקר מ'ז'ו' בו ודומק עובדים ושנים:
בן כרך ונמצא בן עיר. אע"פ שהטעה
לשכח טעות הוא: להפקדש לו. אע"פ
שהדג'ר כן כמו שהוא עכשיו שאין תנאו
אמת: גמ' לנכסיו. מקרקעי:
אדעתא למיסק. ונאנס ולא עלה:
ונעידנא דזין לא אחר. דאדעתא
למיסק מוזנינא דלילו פריש בשעת
מכירה דאדעתא למיסק מוזנינא
לא הוה ונינא דאדעתא דהכי לא
זין שיהא דר כאן בלא קרקע:
יקריב

מבוסס תוספות
 א. דאין לדמות אומ
 דעתא לתנאי דלא נפר
 מתנאי בני גר ובני דא
 אלא ברביבים שאין הע
 מוכיח אלא מחמת תנ
 שהתנה התם בעיני תנ
 כפול לר'ם ולרובן תנ
 אבל היכא דאיכא אומ
 דעתא שהדבר מוכיח שו
 היתה דעתו התם לא בע
 לא תנאי ולא מילי דו
 תנ

וכי' ריש עוד דין שלישי שאין הענין מוכיח כן אלא מחמת גילוי דעתו שגילה לנו תחילה כי הך דהבא הי' לא בעיני תנ
 אלא בגילוי דעתו סגי שגילה דעתו תחילה וגם אמר בשעת מעשה. פוס' הל"ע.

פרסיים וכו' עשרה קבים כנים ירדו לעולם תשעה נטלה מדי כו' עשרה קבים
כשפים ירדו לעולם תשעה נטלה מצרים כו' עשרה קבים נגעים ירדו לעולם
מ' נטלו חזירים כו' קבים זנות ירדו לעולם תשעה נטלה ערביא כו' עשרה
קבים עזות ירדו לעולם תשעה נטלה מישן כו' עשרה קבים שיחה ירדו לעולם
תשעה נטלו נשים כו' עשרה קבים ששכרות ירדו לעולם תשעה נטלו כושים
כו' עשרה קבים שינה ירדו לעולם תשעה נטלו עבדים ואחד נטלו כל העולם
כולו: ב'ר'נ'י' ע"מ שאני כהן ונמצא לוי לוי ונמצא כהן נתין ונמצא ממוזר
ממוזר ונמצא נתין בן עיר ונמצא בן כרך בן כרך ונמצא בן עיר על מנת שביתי
קרוב למרחין ונמצא רחוק רחוק ונמצא קרוב ע"מ מנת שיש לו בת או שפחה
מגודלת ואין לו או על מנת שאין לו ויש לו על מנת שאין לו בנים ויש לו או
על מנת שיש לו ואין לו ובכולם אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אעפ"כ
אינה מקודשת וכן היא שהטעתו: גמ' ההוא גברא דזבין לנכסיה אדעתא
למיסק לארץ ישראל ובעידנא דזבין לא אמר ולא מידו אמר רבא
הוי דברים שבלב ודברים שבלב אינם דברים ליה לרבא

ענין [שבת נד, בן] בע"י. דוקא שהקביה מצרפה למעשה דכחיד [וחוקאל יד, ה] למען תפוש את בני ישראל בלבם
 ל לט, בן, אבל בעבירה אחרת לא מקרי רשע במחשבה. ובהני תרתי מקודשת מספק דשמא הוא. לא אמר. לא חזכיר
 הוריע מפני זה אני מוכר. שבלב. ונאנס ולא הוריע (ולא) [אלא הית] במחשבתו כן אע"פ שאמת הוא שלכך כיון
 דהא שמעינן ליה מיקרא שפמני זה היה רוצה למכור נכסיו, הואיל ובשעת המכר לא פרסם והוריע מחשבתו אלא נשאה בתוך לבו, אינן כלום. שלא הטעתו ואיהו אטעי אנפשיה ודברים שבלב אינן דברים.

והיוקר מ'ז'ו' בו ודומק עובדים ושנים:
 א. דאין לדמות אומ
 דעתא לתנאי דלא נפר
 מתנאי בני גר ובני דא
 אלא ברביבים שאין הע
 מוכיח אלא מחמת תנ
 שהתנה התם בעיני תנ
 כפול לר'ם ולרובן תנ
 אבל היכא דאיכא אומ
 דעתא שהדבר מוכיח שו
 היתה דעתו התם לא בע
 לא תנאי ולא מילי דו
 תנ

על מנת שאני..	נמצא..	על מנת שאני...	נמצא..	על מנת שאני...	נמצא..
כהן	לוי	לוי	כהן	בן כרך (גדולה)	בן עיר (קטנה)
שיש לי בנים	ואין לו	שאין לי בנים	ויש לו		

Mishnah The Mishnah lists several cases of *kiddushin* involving a stipulation that was not met:

על מנת שאני כהן — If a man says to a woman: “Become betrothed to me **on condition that I am a Kohen**,” **ונמצא לוי** — but in the end, he is found to be a Levi; **לוי ונמצא כהן** — or if he said: “on condition that I am **a Levi**,” but in the end, he was found to be a Kohen; **נתיב** — similarly, if he said: “on condition that I am **a nasin**,”^[25] **ונמצא ממזר** — but he was found to be a *mamzer*;^[26] **נתיב** — or, “on condition that I am a *mamzer*,” but he was found to be a *nasin*; **בן עיר ונמצא בן כפר** — likewise, if he said: “on condition that I am a townsman,” but he was found to be a city dweller;^[27] **בן כפר ונמצא בן עיר** — or, “on condition that I am a city dweller,” but he was found to be a townsman;^[28] **על מנת רחוק** — or if he said: “on condition that my house is near to the bathhouse,” but it was found to be distant; **רחוק ונמצא קרוב** — or, “on condition that my house is distant from the bathhouse,” but it was found to be near; **או** — or, “on condition that my house is distant from the bathhouse,” but it was found to be near; **או** — or, “on condition that my house is distant from the bathhouse,” but it was found to be near;

— similarly, if the man asked her to become betrothed **on condition that he has a grown daughter or maidservant**,^[29] **ואין לו** — but in fact, he does not have one; **או** — or if the betrothal was made **on condition that he does not have a grown daughter or maidservant**, **ויש לו** — but in fact, he does have one; **בנים** — or if the man asked her to become betrothed **on condition that he does not already have children**, **ויש לו** — but he in fact has children; **או** — or if the betrothal was made **on condition that he does have children**, **ואין לו** — but in fact, he does not have children.

— In all these [cases], even though [the woman] later says: “In my heart, I intended to become betrothed to him nevertheless,”^[30] still, the law is that **she is not betrothed**.

The Mishnah concludes:

— And in all the above cases, the same applies when **she** is the one who misled him.^[31]

Gemara The Gemara sets forth a case:

— A certain man sold his possessions with the intention of moving to the Land of Israel, **ובעידנא דזבין לא אמר** — but at the time of sale, he said nothing of these intentions. In the end, unforeseen circumstances prevented him from making the journey, and he wished to reclaim his property.

A ruling is issued:

— Rava said: **הוי דברים שבלב** — [The seller’s thoughts] of moving to the Land of Israel are unexpressed intentions, **ודברים שבאין דברים** — and unexpressed intentions are not recognized in Jewish law. Thus, the sale remains valid, despite the unfulfilled plans of the seller.^[32]

Two reasons to why words in the heart are not valid:

1) Rashba

והנה בטעם הדבר דברים שבלב אינם דברים מצינו בזה ב' שיטות בראשונים, דבחי' הרשב"א שם כתב וז"ל: בעידנא דזבין לא אמר, לסוף לא סליק, פי' כגון שאמר קודם שעת מכירה שהוא רוצה לעלות ומפני כך הוא מחזר למכור, ואפילו הכי כיון שלא אמר לה בשעת המכר קרינן להו דברים שבלב, דדילמא בשעת המכר חזר בו מכוונתו ורוצה הוא למכור בין עולה ובין אינו כו' עכ"ל, דמשמע מדבריו דיסוד הדבר הוא משום שיש חסרון וריעותא בדברים שבלב דדילמא בשעת הקנין חשב באופן אחר, ומשמע מזה דאם ברור לנו שכן הי' בלבו אמרינן דהוה דברים, ועי' גם בשיטה לא נודע למי שם (סוף ד"ה אמר רבא) וז"ל: דברים שבלב אינם דברים דאע"ג דגלי דעתיה מעיקרא, לא מהימנינן ליה דאדעתא למיסק לא"י זבין עכ"ל.

32. *Rashi* points out that if, at the time of sale, the man had in fact mentioned that he was selling his possessions because he planned on moving, the sale would indeed be void if he was forced to abandon his plans. The reason for this is that a person obviously does not wish to reside in a given place without having land or a house to live in. Thus, the man's mention that he plans to move creates a tacit understanding between him and the buyer that if he is forced to remain in this city, the transaction they are undertaking will be rendered void (see *Tosafos*).

[*Ran* and others add that in the Gemara's case, the man had indeed indicated in the days *before* the sale that he had planned on moving. Rava still rules, though, that the man's intentions cannot be taken into account, for since they were left unexpressed *at the time* of sale, they cannot alter the terms of the transaction (see also *Rashi to 50a קאמר מקרבן נפשיה*, and *50a note 22*; cf. *Rashba*).]

2) TOSAFOT RID

אבל עי' בתוס' רי"ד שם שכתב כמה פעמים הלשון דאע"ג דמוכחא מילתא דדעתיה למיסק דברים שבלב אינם דברים דאזלינן בתר פיו, וכן כתב בהדיא במרדכי כתובות (אות רנ"ד) וז"ל: ורא"ם (ר' אליעזר ממיי"ץ) פי' בס"י (בס' יראים) דברים שבלב אינם דברים לבטל דברי פיו, דכיון שמשמע דברי פיו בענין אחד ומחשבתו בענין אחר, אעפ"י שברור לנו שחישב בלבו לבטל דברי פיו בתר דברי פיו אזלינן וכו' עכ"ל. דשיטה זו סב"ל דאין הטעם משום שיש חסרון בדברים שבלב דדילמא בעת המכירה חשב למכור בכל אופן שהוא, אלא דאף שברור לנו שחישב כן אזלינן בתר פיו ולא בתר מחשבתו, דכיון דבעת המכירה אמר בדיבור שמוכרו לו, אין דברים שבלב שאינו חזק כ"כ יכול לבטל זה, ולכן אף אם ידעין שכן הי' במחשבתו ה"ז רק דברים שבלב ואין בכחו לבטל הדיבור וכו'.

חָסֵד וְנוֹמֵר מוֹדֵד הֵימִי הֵם נִתְּנָה
לִיָּה לְמִימֵר דְּמִשְׁיָה וְנִשְׁיָה רִשְׁעִי:
נִסְרִסִי. לְאַחֵר ז' (לְהוֹלִיכָה) לְהוֹלִיכָה
בְּזִקּוֹן בְּשִׁלְחוֹמֵי מִכְרִמִּי שֶׁהֵם אֵל
הַקֹּדֶשׁ קוֹרֵא עֲוֹנוֹתָם: עֲלִית מַעַל
וְעַל הַבַּיִת פְּטוֹר דְּרִיזוֹן שְׂמוֹכֵר לֹא
שָׂגָה. הֵיךְ בִּנְיָה וְעִלִּית חִיבִּי שְׁהוֹלִיכָה
מַעֲוֹת הַקֹּדֶשׁ לְחֻלּוֹן וְאִילוּ לֹא מִכֵּר
בְּעַל הַבַּיִת הוֹלֵךְ רִמְיָה מַעֲלִית עִלִּי
לְדֹאֲרֵרִי עֲלִית לְמַעֲוֹל שְׂמוֹכֵר דְּרִיזוֹ
בְּרִשָׁה פִּירְקוֹן (לְשֵׁל דָּף מִבֵּי): אֲבָל
הַסֵּמָךְ לְדֹאֲרֵרִי עַ"ה רִמְיָה מַעֲלִית
אֲשִׁלִּית כָּלל הַמִּזְוָה כּוֹלֵל דְּלִין עֲלִית
לְדֹרֵב עֲבִירָה וְהַסֵּמָךְ עַ"ה מִתְחַבֵּי:
וְזִינִן לְיִכְסִיָּה אֲדַעְמָא לְמִסְקִי:
לִיָּה לְדַעְמָתָה דְּהִכִּי עֲבִירָה: וְלֹא
אִיִּסְרָה. וְלֹא יִכּוֹל לְדֹרֵב אֵל מִשּׁוֹם
חִסְרוֹ מַעֲוֹנוֹת אֵל כִּי מֵלֵךְ דִּירָה: וְלֹא
לֵךְ מִיִּסְרָה לֵךְ. וְהוּא לֵךְ מִכְּנָן דְּלִין
מִיָּה לְמִסְקֵה וְהִדֵּר זִינִי: אִי צִעִי הוּא
סְלִיק. וּבִדְרִידֵיהּ קִימָא מִלִּיתָה וְלֹא
עֲנִילָה זִינִי: אִי צִעִי לֹא סְלִיק.
תַּתִּימָה מִי אֲנָסִי: לֹא לִשְׁלִידִי לִיָּה
אוֹמַם בְּחֹרָה. שְׁמַע שְׁחִי לִיִּסְקִים
בְּדֶךְ לְשִׁנָּה קָמָה לֹא אֶ (הַדְרִינִן זִינִי
דְּהִכִּי קָאֲמֵר דְּלִי צִעִי לְמַטְרָה
וְלִהְדֹרִי בְּתֵרָה שִׁירְתָּה אֵל סְלִיק
וְלִשְׁנָה נִכְרָה דְּקָא מַתְמָה אֲתַחֲמִי
וְתַשְׁמַע שְׁלֵה הֵיךְ לוֹ שׁוֹם עֲבִירָה

אָמַר רַבָּא — Rava said: **כָּל דְּסָלִיק אֲדַעְתָּא לְמִדְרַהּ — Anyone who sells his possessions and says that he wishes to go up to the Land of Israel is in effect saying that he has the intention of living there; וְהָא לֹא אֵיתְרַד לֵיהּ — and this person was unable to live there.**

Thus, the sale of his possessions is void, and he has the right to reclaim them.^[31]

The Gemara records a different version of Rava's statement:

איבא דאמרי — Some say that this is what Rava said: והא סליק ליה — He expressed **his intention of going up** to the Land of Israel, **and** indeed, **he went up**. Thus, his inability to settle there does not invalidate the sale, and he may not reclaim his possessions.^[32]

Another case:

ההוא גברא דזבניהו לניכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל — A certain man sold his **possessions with the intention of going up to the Land of Israel**, and he expressed these intentions to the buyer at the time of sale.^[33] לסוף לא סליק — **In the end**, however, **he did not go up**, and he wished to reclaim his possessions.

A ruling is given:

אמר רב אשי — Rav Ashi said: אי בעי סליק — **If he truly wanted, he could have gone up**; the fact that he chose not to, does not invalidate the sale.^[34]

The Gemara records a second, somewhat different version of Rav Ashi's words:

איבא דאמרי — Some say that this is what Rav Ashi said: אי בעי לא סליק — **Had he wanted, could he not have gone up?** Certainly, he could have! The sale therefore stands, and he may not reclaim his possessions.

The Gemara asks:

מאי ביניהו — **What is the difference between these** two versions of Rav Ashi's statement?

The Gemara responds:

דאיתיליד אונסא באורחא — The difference **between them** is found in the case **where** the man heard that a previously unforeseen **danger** had just now **arisen** in his **route** of travel [e.g. robbers were present there], and because of this, he canceled his plans. According to the first version of Rav Ashi's statement, the man's sale of his possessions would remain in force; according to the second version, it would be void.^[35]

29. Since he actually *told* the buyer that he was selling because of plans to go abroad, his plans in this matter are not *שכריו שגלגל*, *unexpressed intentions (Ritva)*. On the contrary, the seller's statement creates an implicit stipulation in the contract that renders the sale void should unforeseen circumstances prevent him from traveling. As it happened, however, the man indeed made the trip abroad, but was prevented from settling there for other reasons. The Gemara now considers whether the sale is still voided even under these circumstances.

30. Either he was unable to find a house in which to live or was unable to financially support himself (*Rashi*).

31. I.e. when the man told the buyer that he was selling because he planned on going to the Land of Israel, he obviously meant that he planned on *living* there — otherwise, he would not have been selling his possessions. Rava thus rules that he may reclaim his property if he cannot settle in the new land, for such a stipulation was implicit in the sales agreement (*Ritva*; see *Rashi*).

34. It was in the seller's power to make the journey if he wished to; therefore, the sale is not void if he instead chose to remain in his native land (*Rashi*; see *Rashba*).

35. The first version of Rav Ashi's statement ["If he (truly) wanted, he could have gone"] implies that the sale will stand as long as the seller *could* have found a way to travel, even if this would have been difficult for him. Thus, if the man canceled his trip for fear of robbers, his sale still stands — for if he wished, he could have found a way to circumvent the danger. He could, for example, have tried to find a large group to travel with, for this would have reduced his risk of being attacked. According to the second version, however, Rav Ashi's statement was rhetorical: "If he wanted to, could he not have gone?" The implication of this is that the sale stands when nothing whatsoever blocked the man from traveling. If there *was* something deterring him, however, it seems that the sale would be void — even if the deterring force could be surmounted through increased effort (*Rashi*).

36. The Mishnah teaches that we interpret the man's mention of a specific place as an integral part of his instruction to the agent. He wished to betroth the woman only *there*, in that specific locale — presumably because there he has friends who will defend him if anyone approaches the woman with deprecating rumors about him (*Rashi*). Since in fact, the agent betrothed the woman in a different place, the terms of the agency were violated, and the agent's act of betrothal is void.

37. Here, the man's language indicates that he mentioned a place simply to help the agent find the woman; most likely, he does not consider it important where the betrothal is actually carried out (see *Rashi*). This being so, the *kiddushin* is valid if the agent betroths her in a place other than the one mentioned.

Questions 1: lender forgave the loan, does one trust him?

לֹא שֶׁבִּיקֵשׁ מִהַמְלוּהַ שִׁימְחוּלָּ לֹא עַל הַחוּב, וּמַחֲלָ, אֲךָ לֹא בִלְבַב שְׁלָם

שאלה ראובן לוו כספים מחברו, ואין בידו לפרוע, וביקש מהמלווה שימחול לו על החוב כי אין לו מה לשלם, והמלווה לא עמד בפני תחנוניו ומחל. ראובן הלווה יודע שהמלווה לא מחל לו בלב שלם, למרות שבפיו אמר שמוחל לו, ומסתפק האם זוהי מחילה, או שמא מאחר והוא מבין שאין זה בלב שלם, לכן ימנע פת מפיו, ויפרע לו, כדי שלא יהיה בכלל לווה רשע ולא ישלם?

תשובה

של המלווה, ומשום כך אין הלווה חייב למנוע פת מפיו, אלא מותר לו לקבל את המחילה, עד אשר ירווח לו, ואז יבוא ברינה לפרוע חובותיו וכמו שכתוב באברהם אבינו בספר **בראשית** (יג, ג) וילך למסעיו שבחזרתו פרע הקפותיו (רש"י שם).

Question 2: the kohen allows you to not honor him?

לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְהֵן כְּשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ בִּלְבַב שְׁלָם
שאלה האם מותר להשתמש בכהן, כאשר הוא אינו יודע אם הכהן מוחל על כבודו בלב שלם?

תשובה בכעין שאלה זה דין באשל אברהם (אשל אברהם להגאון מכוטשאטש סמ"ה הובא בירחון המאור שבט אדר תשס"ז), וז"ל: אודות וקדשתו שלא לעשות שירות ועבדות בכהן כשאינו מוחל. ל"ש כזה חשש לומר שמא אינו מוחל בלב שלם, וליבו בל עימו, כי **דברים שבלב אינם דברים** כלל. והיא הלכה רווחת לכל

Question 3: someone thought a specific medicine was not hametz, assumed no need to sale, now he figures out it is hametz. Was it part of the original sale?

תשובה יש לפשוט שאלה זו מדברי הרע"א שדן בשאלה כעין זו לגבי מכירת חמץ (בעין הגליין או"ח סימן תמח) וז"ל: "בנידון אחד שמכר סתם כל חמץ... והיה בזה מרקחת ומשקין שיש בהם חמץ, והבעלים סברו שאין בהם חמץ, ואמרתי לדון בזה המכירה (שלא תועיל) מב' טעמים: א. דנהי דמכור לעכו"ם כל חמץ של מוכר, אף שלא יודע מקום החמץ, אבל הכא גרע, כיון דידעו הבעלים מהמרקחת והמשקים הללו, אלא ששכחו שעירבו בהן חמץ, ואם כן היה בדעת הבעלים להחזיק אלו הדברים לעצמו, וכאילו אמר במפורש שאין אלו בכלל המכירה... דדעת המחזיק להחזיק לעצמו, ולא היה דעתו ורצונו לזכות לקונה, ולא יצא הדבר מרשותו ולא נקנה לקונה, יעו"ש.

א"א שלכאורה דברי מאור עינינו הרע"א צ"ב, שכתב דמאחר והמוכר לא נתכוין למכור לנכרי בגלל שחשב שהוא כשר לפסח, לכן לא מהני המכירה, וצ"ע הרי קיי"ל בקדושין (דף מט ע"ב) שדברים שבלב לא הוי דברים, ואם כן לו יצויר שיבא הנכרי לבי"ד, וידרוש את מרקחת החמץ לעצמו, יצטרך הישראל ליתנה לו ולא תועיל טענת הבעלים שבדעתו היה להחזיק מרקחת זו לעצמו, וא"כ איך כתב רע"א: "וכאילו אמרו (הבעלים) במפורש שאין אלו בכלל

א. **או"י** הרע"א מיירי באופן שניכר היה מתוך מעשי המוכר, דרצה את המרקחת לפסח לעצמו, וכגון שהכניסו בין מצרכי הפסח ולא בין החמוצים שמכרם לנכרי, והנכרי ראה זאת, והיה צריך להבין כך שאין המרקחת מכורה לו, [דאל"כ שוב הוי דברים שבלב].

לְבַנּוֹת יָדָה בֵּית. פִּי' קוֹנֵסוֹת לְבַנּוֹת לֵאמֹר וְלֹא נָטוּ כְמוֹ אֲלֵינוּ
 שְׁלֹחַת מַחֲלָה לְבַנּוֹתָם. וְאִמְרִי (ספד דף ע"ט) בְּקֶדֶם לְבַנּוֹת וְלֹא
 מִנֵּה יִ"מ מְדַכְּכִים לֵב וְלֹא כְחֵץ לֵאן מִשְׁמַע דְּלִיכָא אֵלֶּה אֲחֵת וְהִינֵנו
 מְטַחֵה וְלֹא הִירָדֵה אֵלֶּה כְּגַל הַפֶּרֶסֶה קִרְבָּה אִישׁוֹ לִשְׁן יִיחֵד וְעַל זֶה
 שִׁיךְ שְׂפִיר לְבַנּוֹת לֵה יִ"מ מְדַכְּכִים
 לֵה אֵלֶּה מְסִיק יִי"ל דְּלֵל לֵה שְׁמַקְרָה
 מְסִיק יִי"ל מִן מוֹשְׁלֵה. וְזֶה אֶחָד מֵהֶם
 לֵה כְּמוֹ לֵה מִלְּאִי' וְלִשְׁמִיעִי וְלֵאמֹר
 נִחְסִים לֵה שֶׁס"ו וְכֵן פִּירֵשׁ רַש"י
 גַּם יִקְרָה לֵה טַחֵב בְּשֵׁנוֹ (מִשְׁמַע
 לֵה) שֶׁזֶה רַחֵם לֵה שֶׁלֵּל נִחְסִים אֵינִם
 שֶׁס"ו: וְזֶה: **דְּבָרִים** נִחְסִים אֵינִם
 דְּבָרִים. מִשְׁמַע דְּקֹרָה מִשְׁמַע שֶׁלֵּל
 פִּירֵשׁ דְּמִי' אֵלֶּה אֵם פִּירֵשׁ דְּמִי'
 לִהְיוֹת וְאִתּוֹ כְּעַתָּה הַמִּכְבַּר שֶׁזֶהוּ
 מוֹכֵרִים יִי' שֶׁזֶה רִוְחָה לֵלֶכֶת לְרֹקֵךְ
 יִשְׂרָאֵל הִוא הַמִּכְבַּר עַל וְקִשָּׁה אֲמֵלִי
 אֵה עֲשִׂין תַּחֲלָה כְּפֹל וְהִי לֵה הַמִּנָּה
 שֶׁלֵּל אֵה יִי' וְיִחְסִי מִכְּפֹל יִי' וְרַש"י
 וְרַש"י' פִּירֵשׁ (ספד דף ע"ט) גַּם
 הִתְרַוֵּה עַל מִנָּה לְהַחֲזִיר אֵם הַחֲזִירוֹ
 יֵאֵל אֵה הַחֲזִירוֹ יֵאֵל וְלִפְנֵי' נִשְׁמַע
 תַּחֲלָה כְּפֹל אֵה יִי'ל מִכְּסֹרֶת עַל
 הַקִּדְשִׁי לֵה עַל מִנָּה שֶׁתַּחֲלִי לֵה מִחֲסִים
 וְזֶה וְכֵן עַג"ל (אֲחֵקֶן שְׁמֹחֵל מִנְעֵה
 דְּכִפְּי מִשְׁלֵל (א) אֵלֶּה מִנְּחֹת לֵה עֲשִׂין
 תַּחֲלָה חֲזֵר עַל וְהִירָדֵה דִּלְכָּה כֵּל מִנָּה
 וְלִפְנֵינוּ מִנָּה גַּם נִשְׁמַע לֵה מִחֲסִים

וְעַל זֶה יִי' וְהִירָדֵה אֵלֵינוּ כְּמוֹ אֲלֵינוּ
 וְאִמְרִי (ספד דף ע"ט) בְּקֶדֶם לְבַנּוֹת וְלֹא
 מִנֵּה יִ"מ מְדַכְּכִים לֵב וְלֹא כְחֵץ לֵאן מִשְׁמַע דְּלִיכָא אֵלֵינוּ אֶחָד וְהִינֵנו
 מְטַחֵה וְלֹא הִירָדֵה אֵלֵינוּ כְּגַל הַפֶּרֶסֶה קִרְבָּה אִישׁוֹ לִשְׁן יִיחֵד וְעַל זֶה
 שִׁיךְ שְׂפִיר לְבַנּוֹת לֵה יִ"מ מְדַכְּכִים
 לֵה אֵלֶּה מְסִיק יִי"ל דְּלֵל לֵה שְׁמַקְרָה
 מְסִיק יִי"ל מִן מוֹשְׁלֵה. וְזֶה אֶחָד מֵהֶם
 לֵה כְּמוֹ לֵה מִלְּאִי' וְלִשְׁמִיעִי וְלֵאמֹר
 נִחְסִים לֵה שֶׁס"ו וְכֵן פִּירֵשׁ רַש"י
 גַּם יִקְרָה לֵה טַחֵב בְּשֵׁנוֹ (מִשְׁמַע
 לֵה) שֶׁזֶה רַחֵם לֵה שֶׁלֵּל נִחְסִים אֵינִם
 שֶׁס"ו: וְזֶה: **דְּבָרִים** נִחְסִים אֵינִם
 דְּבָרִים. מִשְׁמַע דְּקֹרָה מִשְׁמַע שֶׁלֵּל
 פִּירֵשׁ דְּמִי' אֵלֶּה אֵם פִּירֵשׁ דְּמִי'
 לִהְיוֹת וְאִתּוֹ כְּעַתָּה הַמִּכְבַּר שֶׁזֶהוּ
 מוֹכֵרִים יִי' שֶׁזֶה רִוְחָה לֵלֶכֶת לְרֹקֵךְ
 יִשְׂרָאֵל הִוא הַמִּכְבַּר עַל וְקִשָּׁה אֲמֵלִי
 אֵה עֲשִׂין תַּחֲלָה כְּפֹל וְהִי לֵה הַמִּנָּה
 שֶׁלֵּל אֵה יִי' וְיִחְסִי מִכְּפֹל יִי' וְרַש"י
 וְרַש"י' פִּירֵשׁ (ספד דף ע"ט) גַּם
 הִתְרַוֵּה עַל מִנָּה לְהַחֲזִיר אֵם הַחֲזִירוֹ
 יֵאֵל אֵה הַחֲזִירוֹ יֵאֵל וְלִפְנֵי' נִשְׁמַע
 תַּחֲלָה כְּפֹל אֵה יִי'ל מִכְּסֹרֶת עַל
 הַקִּדְשִׁי לֵה עַל מִנָּה שֶׁתַּחֲלִי לֵה מִחֲסִים
 וְזֶה וְכֵן עַג"ל (אֲחֵקֶן שְׁמֹחֵל מִנְעֵה
 דְּכִפְּי מִשְׁלֵל (א) אֵלֶּה מִנְּחֹת לֵה עֲשִׂין
 תַּחֲלָה חֲזֵר עַל וְהִירָדֵה דִּלְכָּה כֵּל מִנָּה
 וְלִפְנֵינוּ מִנָּה גַּם נִשְׁמַע לֵה מִחֲסִים

וְעַל זֶה יִי' וְהִירָדֵה אֵלֵינוּ כְּמוֹ אֲלֵינוּ
 וְאִמְרִי (ספד דף ע"ט) בְּקֶדֶם לְבַנּוֹת וְלֹא
 מִנֵּה יִ"מ מְדַכְּכִים לֵב וְלֹא כְחֵץ לֵאן מִשְׁמַע דְּלִיכָא אֵלֵינוּ אֶחָד וְהִינֵנו
 מְטַחֵה וְלֹא הִירָדֵה אֵלֵינוּ כְּגַל הַפֶּרֶסֶה קִרְבָּה אִישׁוֹ לִשְׁן יִיחֵד וְעַל זֶה
 שִׁיךְ שְׂפִיר לְבַנּוֹת לֵה יִ"מ מְדַכְּכִים
 לֵה אֵלֶּה מְסִיק יִי"ל דְּלֵל לֵה שְׁמַקְרָה
 מְסִיק יִי"ל מִן מוֹשְׁלֵה. וְזֶה אֶחָד מֵהֶם
 לֵה כְּמוֹ לֵה מִלְּאִי' וְלִשְׁמִיעִי וְלֵאמֹר
 נִחְסִים לֵה שֶׁס"ו וְכֵן פִּירֵשׁ רַש"י
 גַּם יִקְרָה לֵה טַחֵב בְּשֵׁנוֹ (מִשְׁמַע
 לֵה) שֶׁזֶה רַחֵם לֵה שֶׁלֵּל נִחְסִים אֵינִם
 שֶׁס"ו: וְזֶה: **דְּבָרִים** נִחְסִים אֵינִם
 דְּבָרִים. מִשְׁמַע דְּקֹרָה מִשְׁמַע שֶׁלֵּל
 פִּירֵשׁ דְּמִי' אֵלֶּה אֵם פִּירֵשׁ דְּמִי'
 לִהְיוֹת וְאִתּוֹ כְּעַתָּה הַמִּכְבַּר שֶׁזֶהוּ
 מוֹכֵרִים יִי' שֶׁזֶה רִוְ

If a man says to a woman: Be betrothed to me **on the condition that I am a student of Torah, one does not say** that he must be a student who is scholarly like [Shimon ben Azzai](#) or like [Shimon ben Zoma](#), who were called students despite their great knowledge, as they were never ordained. **Rather**, it means **anyone who**, when **he is asked one matter in any topic of his studies**, responds appropriately **and can say** what he has learned, **and** this suffices **even** if his statement was **in the tractate of Kalla**. Similarly, if a man says to a woman: Be betrothed to me **on the condition that I am a scholar, one does not say** that he must be **like the scholars of Yavne**, like [Rabbi Akiva](#) and his colleagues. **Rather**, it is referring to **anyone who**, when **he is asked about a matter of wisdom on any topic** related to the Torah, responds appropriately **and can say** what he has learned.

If a man says to a woman: Be betrothed to me **on the condition that I am strong, one does not say** that he must be as strong **as Abner ben Ner**, King Saul's cousin and general, **or** as strong **as Joab ben Zeruiah**, King David's nephew and general. **Rather**, it means **anyone of whom others are afraid due to his strength**. If a man says to a woman: Be betrothed to me **on the condition that I am wealthy, one does not say** he must be as wealthy as [Rabbi Elazar ben Harsom](#) or as wealthy as [Rabbi Elazar ben Azarya](#), **but** rather it can refer to **anyone who is honored by the members of his town due to his wealth**.

If one says to a woman: Be betrothed to me **on the condition that I am a righteous man**, then **even if** he was **a completely wicked man she is betrothed**, as **perhaps** in the meantime **he had thoughts of repentance in his mind** and is now righteous. Similarly, if one says to a woman: Be betrothed to me **on the condition that I am a wicked man**, then **even if** he was **a completely righteous man she is betrothed**, as **perhaps he had thoughts of idol worship in his mind**, a serious sin that would earn him the label of wicked.